

TARTU ÜLIKOOL
eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

INSTITUUDI TEADUSPÄEV

19. VEEBRUARIL KL 16-18

ÜLIKOOLI 18-139

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

LIIGUTUSTEST KÕNENI: SUULISE EESTI KEELE MULTIMODAALNE ANALÜÜS

PÄRTEL LIPPUS
partel.lippus@ut.ee

TARTU ÜLIKOO

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

- Pärtel Lippus
- Eva Liina Asu
- Maarja-Liisa Pilvik
- Joshua Wilbur
- Andra Annuka-Loik
- Kristiina Vaik
- Liisa Kai Siimut
- Leena Karin Toots

Mida uurime?

Uurime liigutuste seoseid kõnerütmiga eesti keeles. Liigutuste ajastust kõne rõhkudega jälgitakse kolmel tasandil:

1. Kuidas hääldusliigutustega rõhku väljendatakse.
2. Kuidas pea ja kulmudega rõhke markeeritakse.
3. Kuidas muud žestid rõhkudega kokku langevad.

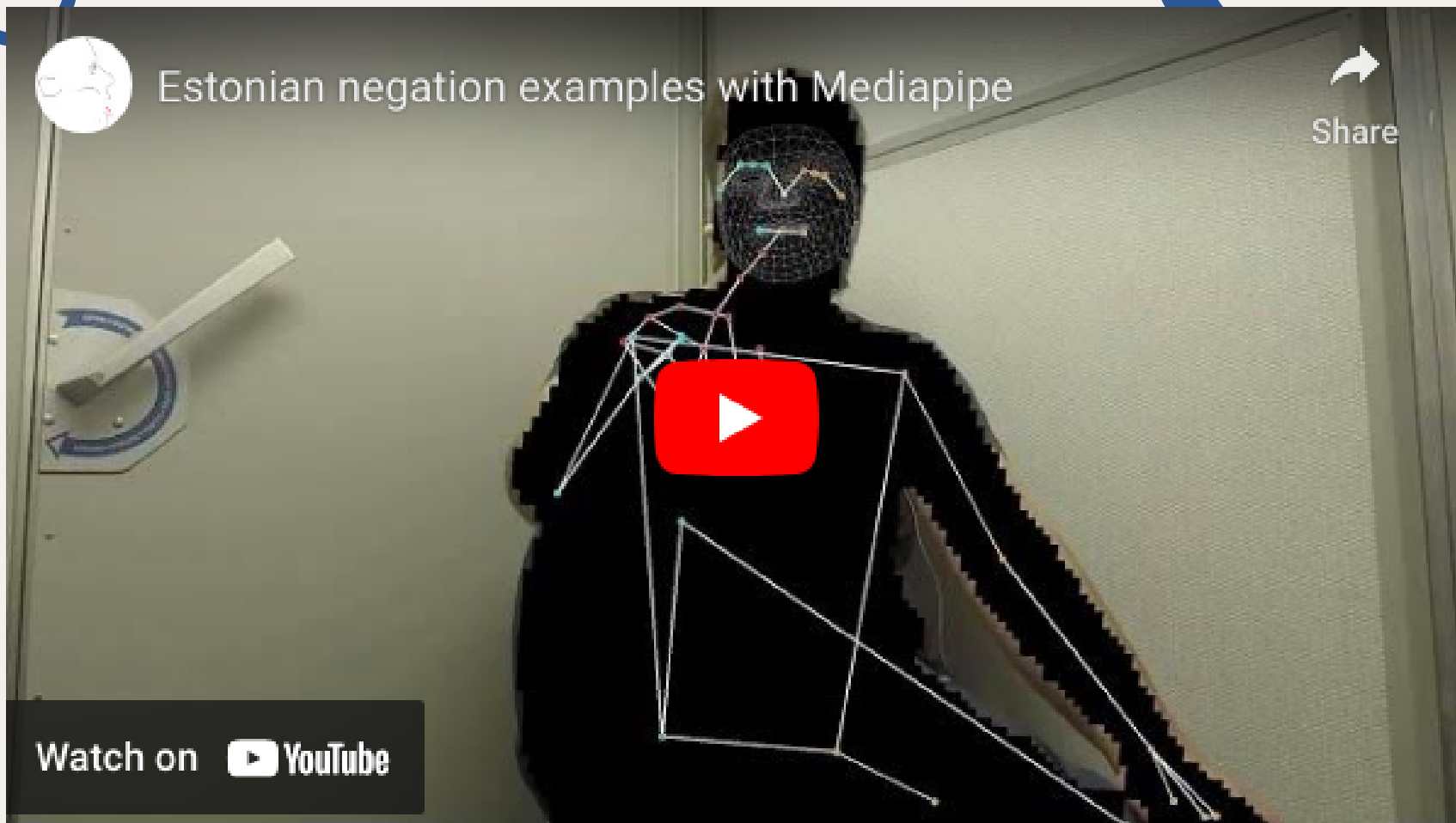
Kuidas uurime?

- Teeme produktsioonikatseid, kus salvestame kõnet elektromagnetartikulograafia.
- Analüüsime liigutusi foneetikakorpuses.
- Katsetame liigutuste automaatset tuvastust.

Üliõpilastele:

- Katseisikuks artikulatsioonikatsesse.
- Pakume märgendamistööd.

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

INIMESE JA SÜSTEEMI VAHELINE SUHTLUS DIGIKESKKONNAS - PISITEKSTIDE MÕJU KASUTAJALE

MARIA REILE
maria.reile@ut.ee

Tartu Ülikool

- Maria Reile
 - Nele Põldver
 - Kristiina Vaik
-
- Tudeng 1
 - Tudeng 2

Trinidad Wiseman

- Katri Selg
- Aleksandr Luigas

Pisiteksid - kasutajaliideses ilmuvad tekstid, mis aitavad kasutajat tootes edasi.

Minu kaardid Kaardi tellimine Kaardi väljavõte Krediitkaardi laenud Kaardikonto väljavõte Teavitused

Kaardi aktiveerimine

Sisendinfo saadud vigaselt

Küpsiste valikud edukalt salvestatud! Palun oota mõni hetk, et saaksid jätkata e-poe kasutamisega

Uued tooted Kingikampaaniad Kinkekomplektid Blogi

Tasuta tarne pakiautomaatidesse alates 45 € ostust!

Kas soovite lahkuda ilma salvestamata?
Hiljutised muudatused lähevad kaduma.

OK Loobu

Turandusküpsised

Luban internetipangal tuvastada kasutaja lihtsustatud sisselogimiseks (Funktiooniküpsised)

Nõustan küpsistega

Eesmärgid

1. Luua digisüsteemides kasutatavate pisitekstide ja visuaalide multimodaalne korpus, mille põhjal kaardistada eesti keele kasutus pisitekstides.
2. Uurida keele ja visuaali koosmõju digikeskkonna tajumisel ning efektiivse suhtluse loomisel.

Meetodid

- Korpuslingvistiline analüüs
- Juhuvaimipõhised veebis läbiviidavad hinnangukatsed
- Silmaliigutusi, reaktsiooniaegasid ja ajuaktiivsust mõõtvad laborikatsed

Mis võimalusi projekt pakub?

- Tööd korpusmaterjali kogumise ja märgendamise juures
- Tööd katsete ülesseadmisel ja läbiviimisel

- Leida endale võimalik uurimisteema
- Saada interdistsiplinaarses projektis osalemise kogemus
- Näha digitoodete loomise telgitaguseid

Kontakt: maria.reile@ut.ee

TARTU ÜLIKOOL
eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

ARVUTILINGVISTIKA TEADUSTEEMAD

KADRI MUISCHNEK, SIIM ORASMAA

kadri.muischnek@ut.ee

TARTU ÜLIKOOL
eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

doktorandid:

Karl Gustav Gailit

Gerth Jaanimäe

Kristiina Vaik

Tegeleme mh:

- eesti keele morfoloogiline ja süntaktiline automaatanalüüs (Kadri)
- infoeraldus eestikeelsetest tekstidest (Siim)
- vanemate eestikeelsete tekstide automaattöötlus (Gerth ja Siim ja Kadri)
- eestikeelsete tekstide automaatne liigitamine (Kristiina)

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

Praktikavõimalus:

- kontrollida ja luua eesti keele süntaktiliselt märgendatud korpusi;
- märgendada ajaloolisi tekste;
- luua vahendeid ajalooliste tekstide automaattöötuseks.

TULGE RÄÄKIGE MEIEGA!

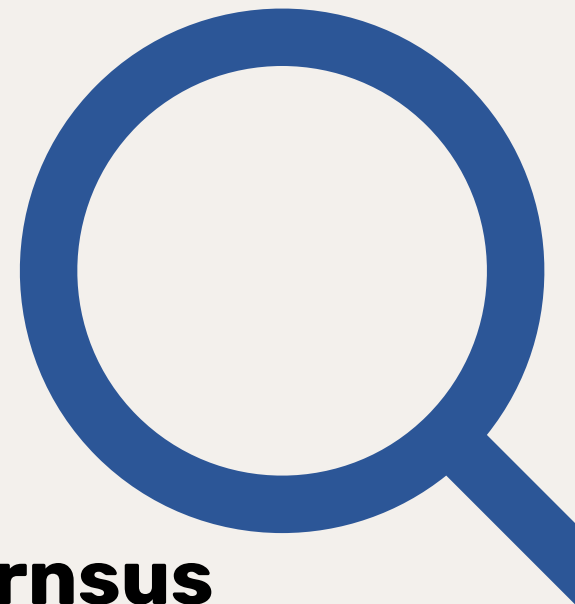
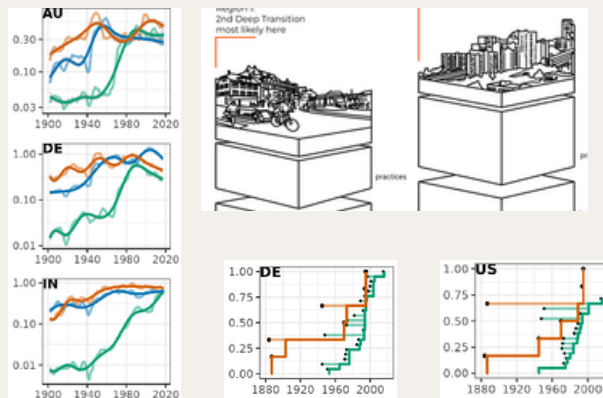
TARTU ÜLIKOOL
eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

DIGIHUMANITAARIA ETTEVÕTMISED

PEETER TINITS
peeter.tinits@ut.ee

Suured siirded ja tööstuslik modernsus

Projekt uurib inimeste suhestumist looduse ja tehnoloogiaga 1900-2025 (projekt 2024-2029).

Sotsiaalteadlased, ajaloolased, digihumanitaarid,
abiks korpuslingvistika meetodid

Laur Kanger, Anna-Kati Pahker, Silver Sillak, Mihkel Solvak, Artjoms Šela, Peeter Tinitš, Aro Velmet,

0 m., nahk- või ülem kalingorköites 1000 m. Eesti **Loodus**. 8 iseseisvat artiklit Eesti ranniku, mere, geoloogi i värwikiillasemat, meeleolurikkamat ja sügawamat **Loodus**ilunäinud. Ka kaasreisijate näod kõnelewad sedasada See üsna magus lause on aga wabandataw: on nähtud **Loodust** Antoni kaudu, ja tema psühholoogiale lause wastab a oma office'ist või büroost wälja sõidab wabasse **Loodusesse** uut jõudu koguma. Kes kaugemale sõita ei jõua ole suutnud kõigutada isegi ilmasõda. Siin wabas **Looduses** andub inglane täieliku innuga oma armsale lõbus rk. Füüsilise maateaduse ülesannete kogu, I wihk «**Looduse** maatlussd". Hind 85 markm Maateaduse ülesannete

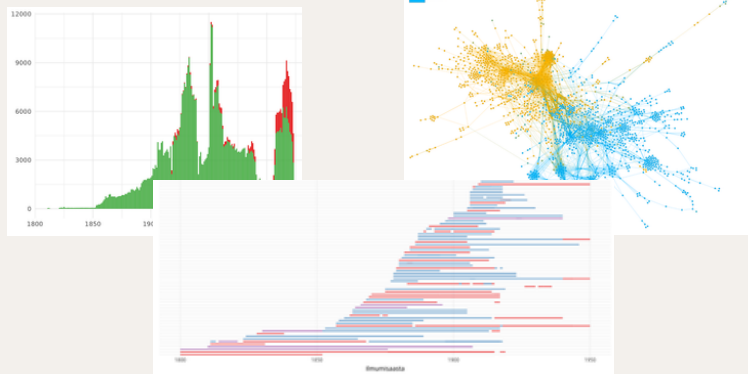
Digihumanitaaria

Hoiakute muutuste uurimiseks kasutame digiteeritud ajalehti üle maailma.

Järgmiseks on plaanis Skandinaavia ja ümbrus (Soome, Rootsi, Norra, Taani, Island, Eesti, Läti jm)

Tudengile

- Korpuslingvistika rakendusülesanne
- Tekste lugemiseks ja hindamiseks
- 1 doktorantuurikoht sügisest

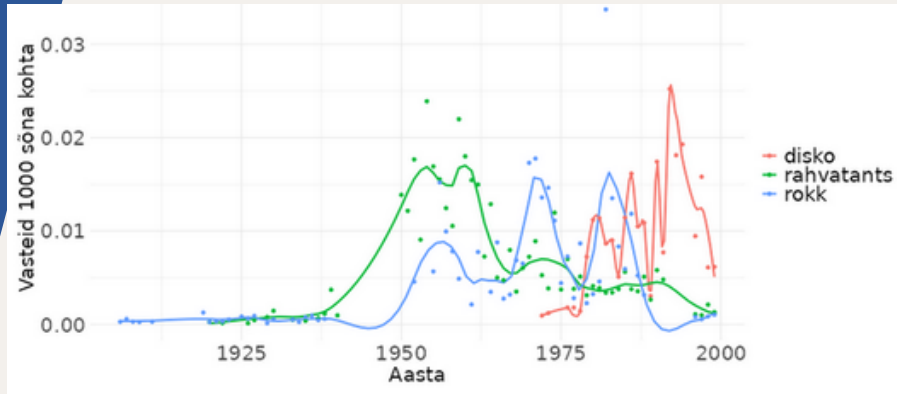
Rahvusraamatukogu andmestikud

Rahvusraamatukogus tegutseb digihumanitaaria nurk

Digiteeritud ajalehed, raamatud, rahvusbibliograafia jm
Raamatukogu arendab kogusid, et need leiaks kasutust

Peeter Tinitš, Krister Kruusmaa, Laura Nemvalts

digilab.rara.ee

Uuri koos
meiega!

digilab.rara.ee

RARA

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

Tudengile

Kui on mõtteid, mida võiks teha nende andmetega
Või pakub huvi digihumanitaari elu raamatukogus

Räägime!

Võimalik praktikakoht vms

TARTU ÜLIKOOL
eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

ÜHISKONDLIKULT OLULISTE TEEMADE METAFOORNE MÕTESTAMINE JA EESTI MÕISTEMETAFOORIDE ANDMEBAAS

ANN VEISMANN

ann.veismann@ut.ee

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

Ongi kätte jõudnud teaduspäev.
Või hakkame seda juba selja taha jätma?

Kas kliimakriis läheneb meile
või ootab meid ees?

Näiteks

- ELU ON TEEKOND
- ROHKEM ON ÜLEVAL
- VAIDLUS ON SÕDA
- AEG ON LIKUV ENTITEET
- AEG ON MAASTIK, INIMENE LIIGUB AJAS

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

Ühiskondlikult oluliste teemade metafoorne
mõttestamine ja eesti mõistemetafooride
andmebaas (EKKD-TA23)

Projekti liikmed

Ann Veismann

Piia Taremaa

Ene Vainik (EKI)

Marge Käsper

Johanna Kiik

Alateemad

- Liikumine (ja kiirus)
- Keskonnaküsimused ja kriisid
 - Tervis

Tudengile

- Lõputöö teema
- Lausete analüüs ja märgendus
 - Andmesisestus

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

REFERENTSIAALSED PRAKTIKAD: VÄIKESED SÕNAD, SUURED TEOD

RENATE PAJUSALU

renate.pajusalu@ut.ee

Referentsiaalsete praktikate tööühm

- Renate pajusalu
- Helen Hint
- Maria Reile
- Piia Taremaa
- Saara Liis Jõerand
- (Tiina Nahkola)

Uurimisteemasid ja -meetodeid

- Viitamine ja selle roll suhtluses ja mõtlemises/tunnetuses
- Nimisõnafraasi struktuur ja kasutus, eriti
 - määratlejad (*see jänes, too siil seal, seal metsas, oma käega*)
 - relatiivlaused (*maja, millel on punane katus*)
- Asesõnad ja asemäärsõnad, eriti isikulised (*tema, ta*) ja osutavad (*see, too, siin, seal*)

Eelkõige eesti ja lõunaeesti keeles, aga ka võrdlevalt teiste keeltega (vene, soome, tulevikus ehk ka läti)

- Korpused
- Katsed
 - psühholingvistilised katsed
 - katseliselt kogutud suuline materjal

Nii kvalitatiivne kui kvantitatiivne analüüs

Hetkel käsil

- *TOO eesti keeles – Mare läks majaomaniku juurde ja küsis otse, kas too ei rendiks tühje ruume tema mööbli- ja kunstisalongile.*

vaja oleks abilist märgendama korpuse materjali.

- Demonstratiivid ajaväljendites – *see aasta, sel päeval, too hetk, tol nädalal*
- Pikad nimisõnafraasid – *pisut tšabi pisut ülekaalulinekaladinaameerikatüdrukväiksemarattaga (10), siuke vanem meesterahvas oma punase räti ja põllega (8)*

Käsil ei ole, **aga võtaks, kui oleks abilisi:**

- Võrdlus mõne eesti keele kontaktkeelega (pool)katseliselt kogutud materjali põhjal.

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

Maria ICLC-I Düsseldorfis 2023 töörühma ettekannet esitamas

Eelmise aasta olulisemad publikatsioonid:

- Coventry, Kenny R.; Gudde, Harmen B.; Diessel, Holger;; **Reile, Maria; Plado, Helen;** (2023). Spatial communication systems across languages reflect universal action constraints. *Nature Human Behaviour*, 7, 2099–2110.
- **Hint, Helen; Reile, Maria;** Kaiser, Elsi (2023). Third-person overt pronoun and zero reference in Estonian. Insights from two experiments. *ESUKA/JEFUL*, 14 (2), 75–109.

Talveseminar Narva-Jõesuus 2024

TARTU ÜLIKOOL
eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

Kiirus-
projekt

KIIRUS KEELE, TAJU JA TEGUTSEMISE RISTTEEL
(PSG929, ETAGI STARDIGRANT)
2024–2028

PIIA TAREMAA
piia.taremaa@ut.ee

Kiirus- projekt

Tiim

- Piia Taremaa
- Ann Veismann
- Johanna Kiik
- Leena Karin Toots

Nn *advisory board*:

- Anetta Kopecka (Lyon)
- Laura Speed (Radboud)
- Nele Ots (Frankfurt)
- Kairi Kreegipuu (Tartu)
- Jane Klavan (Tartu)
- Kaidi Lõo (Tartu)

+ lisanduvad üliõpilased :)

1

Kiirus keeles
Kuidas kiirus
keeles avaldub?

Kiirus-
projekt

KIIRUS KEELES JA MEELES

Keel ja kognitsioon

- 2a. Kuidas mõjutab kiiruskeel
käitumist?
2b. Kuidas mõjutab tajutud
kiirus keelekasutust?

2

Metodoloogiline küsimus

Mida ja kui palju
saab keeleandmetest
kognitsiooni kohta
järeldada?

3

Kiirus- projekt

Pakume

- lõputöö teemasid, juhendamist
- praktikavõimalust
- tasustatud mikroülesandeid

Näiteid teemadest,
tööloikudest

- Kiiruse morfosüntaks, nt kiirusadverbide morfosüntaktiline roll; progressiiv vs. lihtaeg – korpusmaterjali märgendamine
- Kiirus ja semantika
 - mis/kes on keeles kiired, aeglased? *kiire X vs. aeglane X; aeglane/kiire kui/nagu X* ja *aeglaselt/kiirelt/kiiresti kui/nagu X* – korpusmaterjali kogumine, märgendamine
 - kiirusmetafoorid, nt *aeg lendab, aeg venib, aeg seisab; X longib tabeli sabas*
- Eesti keel tüpoloogilisel taustal (liikumissündmused): *Trajectoire*'i eksperiment eesti keeles
- Keel ja kognitsioon – korduskatsed:
 - objektiga seostatava kiiruse mõju keelelisele käitumisele
 - kiirusantonüümide (*kiire vs. aeglane*) seos polaarsusega (pos vs. neg)

TARTU ÜLIKOOL
eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

Kiirus-
projekt

piia.taremaa@ut.ee

TARTU ÜLIKOOL
eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

EKKD-TA2
2024-2027

EESTI KEELE MORFOSÜNTAKTILINE VARIEERUMINE (VarEs)

LIINA LINDSTRÖM
liina.lindstrom@ut.ee

LIIKMED:

Liina Lindström

Maarja-Liisa Pilvik

Helen Plado

Triin Todesk

Mari Aigro

Annika Kängsepp

Lydia Risberg

Kristel Algvere

Carl Eric Simmul

Üliõpilased:

Leena Karin Toots

Eva Saks

Triin Aasa

Georg Timoštšenko

Maria Merilo

Projektis analüüsitakse
tänapäeva eesti keele
morfosüntaktilist varieerumist,
selle murdetausta ning
keelekorralduse mõju
varieerumisele.

I KORPUSUURINGUD

Mis varieerub?
Kus varieerub?
Kui palju varieerub?
Mis on varieerumise taust
(murded, keelekorraldus,
sagedus ja selle
muutumine)?

II HINNANGUKATSE

Milline varieerumine on
kõnelejatele vastuvõetavam?
Kuidas see seostub
murdetausta,
keelekorralduse
ja variantide
kasutussagedusega?

III SILMASEIREKATSE

Milline varieerumine tekitab
kõnelejale raskusi?
Kuidas see seostub
murdetausta,
keelekorralduse
ja variantide
kasutussagedusega?

Projektis analüüsitakse
tänapäeva eesti keele
morfosüntaktilist varieerumist,
selle murdetausta ning
keelekorralduse mõju
varieerumisele.

I KORPUSUURINGUD

Mis varieerub?
Kus varieerub?
Kui palju varieerub?
Mis on varieerumise taust
(murded, keelekorraldus,
sagedus ja selle
muutumine)?

II HINNANGUKATSE

Milline varieerumine on
kõnelejatele vastuvõetavam?
Kuidas see seostub
murdetausta,
keelekorralduse
ja variantide
kasutussagedusega?

III SILMASEIREKATSE

Milline varieerumine tekitab
kõnelejale raskusi?
Kuidas see seostub
murdetausta,
keelekorralduse
ja variantide
kasutussagedusega?

(kuni) majani
LIIASUS
(rohkem) ilus(am)

poisid kasvavad suur(t)eks
ÜHILDUMINE

sahtlites ~ sahtleis
**PARALLEEL-
VORMID**

käskisin sind ~ sul tulla
**ARGUMENT-
STRUKTUURID**

Mida tudeng teha saab?

Uurida ja kirjeldada mõnd varieeruvat keelenähtust

- erinevates korpustes,
- katsetega.

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

KODULÄHEDASE KVALITEETSE HARIDUSE LUBADUS: RUUMISTRATEEGIAD LAHENDAMAS GÜMNAASIUMIDE LIGIPÄÄSU- JA KEELEKÜSIMUSI

KADRI KOREINIK

kadri.koreinik@ut.ee

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

NARVA EESTI GÜMNAASIUM

Kus: Narva Riigigümnaasium ja Narva Eesti Gümnaasium

Millal: 01.01.23–31.12.26, välitööd alates 1. septembrist 2023
kuni esimese lennu lõpetamiseni juunis 2026.

Mida ja keda: kümnendike, õpetajate jt koolikogemus, keele-
ja ruumiküsimused

Kuidas: holistlik etnograafiline pikiuuring (vaatlus, intervjuud,
sekundaarandmed, dokumendianalüüs)

Kes: Kadri Koreinik, Kara D. Brown, Laura Kirss, Karin Paulus

Ootame paari **vene keelt** oskavat tudengit
toimetama kõnetuvastuse (trint.com) väljundfaile.
Pakume **intervjuumaterjaliga** tegelemise ja
andmetöötluskogemust kuni projekti lõpuni.
Motiveerime **stipendiumiga**.

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

**DIGIAJASTU KEEL
(NOORTEKEELE + EESTI SUULISE KEELE
UURIMISRÜHM)**

VIRVE VIHMAN, ANDRA ANNUKA-LOIK

Virve.Vihman@ut.ee

Töörühma liikmed

Teismeliste keel Eestis

Virve Vihman

Kristiina Praakli

Maarja-Liisa Pilvik

Mari Aigro

Mari-Liis Korkus

Kristel Algvere

Korpuste spetsialist

Katrin Tsepelina

Suulise keele uurimisrühm

Tiit Hennoste

Kirsi Laanesoo-Kalk

Andriela Rääbis

Andra Annuka-Loik

Piret Upser

Andra Rumm

Digiajastu keel Eestis

Projekti eesmärk on arendada ja uurida nelja eesti keele korpust:

Suulise eesti keele
korpus

Teismeliste suulise
keele korpus

teismelistekeel.ee

Netikeele korpus

Teismeliste
tšätikeele korpus

Näide TeKE suulisest vestlusest

Vestlus kahe 14-aastase tüdruku vahel

A: ja siis kõik arvasid, et me k-ee nagu
meeldime üksteisele ja käime

A: aga me (.) ei käinud

B: vau [_wow_] tõesti vä [või]

A: jaa (...) jah

B: oomaikaad [_oh_my_god_] ma
arvasin et sa nagu täiega käisid
temaga

Mida tudeng teha saab?

- Korpuse arendamisel kaasa aidata:
 - Tšätikorjes osaleda
 - Transkribeerimistöö
 - Märgendamistöö
- Uurimisel: ühine noortekeele tööruhmagal!
 - Lõputöö raames analüüsida keelenähtusi ja suhtlust, korpustevahelist võrdlust

TARTU ÜLIKOOL
eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

IDAST LÄÄNDE: EESTI KEELE JA LÕUNA- LÄÄNEMERESOOME KEELTE TÜPOLOOGILINE MUUTUMINE UURALI TAUSTAL

KARL PAJUSALU, EVA SAAR

karl.pajusalu@ut.ee

PRG2184

1.01.2024–31.12.2028

Projekti põhitäitjad: Karl Pajusalu, Helle Metslang, Miina Norvik, Eva Saar, Uldis Balodis

Uurimisküsimused

Projekt uurib süstemaatiliselt **eesti, lõunaeesti (sh keelesaared), liivi, vadja** ja areaalselt lähima põhjapoolse läänemeresoome keele, **isuri** keele tüpoloogilist muutumist, kasutades uute andmebaaside võimalusi.

Fookuses on:

- tüpoloogilised muutused kolmel keeletasandil: fonoloogias, morfoloogias, süntaksis.
- tüpoloogiliste muutuste ulatus ja omavahelisi seoseid
- haruldaste keelejoonte tekkemehhanismid
- keelevälised ja keelesisesed faktorid tüpoloogiliste muutuste põhjustajana
- keelekontaktide roll keelemuutuste tekkimisel
- teadliku keelearenduse mõju keele struktuurile

Uurimisetapid

WP1. Lõunaläänemeresoome keeleala ajalooline kujunemine

WP2. Relevantsete tüpoloogiliste joonte valik

WP3. Fonoloogiliste keelejoonte võrdlev analüüs

WP4. Morfoloogiliste ja süntaktiliste keelejoonte võrdlev analüüs

WP5. Lõunaläänemeresoome keelte tüpoloogilise nihke võrdlev uuring

+ andmebaasi UraTyp täiendamine, lisades murdeid ja keelejooni.

Taustaks ja esmaseks allikmaterjaliks – Grambank & UraTyp

- **Grambank** (<https://grambank.clld.org/>): 195 GB joont 2467 maailma keele kohta, nt GB074 Kas on olemas eessõnad?
→ Vastatud peamiselt grammatikate põhjalt
- **UraTyp** (<https://uralic.clld.org/>) : 195 GB joont + 165 UT joont 35 uurali keele kohta, nt UT023 Kas eitusmarkeris on võimalik väljendada aega?
→ Vastatud keeleteadlastega konsulteerimise ja grammatikate põhjalt

Jooned vormistatud nii, et saaks vastata JAH/EI (1 või 0)

Uurimistulemused ja nende avalikustamine

Võrdleva uuringu tulemustega panustame areaallingvistikasse, võimaldades paremini mõista lõuna-läänemeresoome keeleala ja selle lähiümbruse muutusi ja arengusuundi.

Uurimistulemuste avalikustamine:

- ettekannetena, artiklitena
- üliõpilaste kraaditöödena
- lõunaläänemeresoome keelte tervikkäsitlusena

Üliõpilastele pakume:

- teemasid uurimistöödeks
- andmebaasi UraTyp täpsustamine ja täiendamine

TARTU ÜLIKOOL

eesti ja üldkeeleteaduse
instituut

VABA ARUTELU PROJEKTIDE ESITLEJATE JA TÖÖRÜHMADEGA

